

НЕТОПИР ЛІСОВИЙ — *PIPISTRELLUS NATHUSII*

Номенклатура

Повна наукова назва виду: *Pipistrellus nathusii* (Keyserling, Blasius, 1839).
Інші українські назви: Нетопир Натузіуса.

Ряд Кажани — Vespertilioniformes (syn. Chiroptera)
Родина Лиличкові — Vespertilionidae Gray, 1821

Таксономічна характеристика

Один з близько 40 видів роду; один з 4 видів роду у фауні України. Відноситься до триби Vespertilionini (Павлинов і Россолимо 1987). Разом з морфологічно близьким *Pipistrellus pipistrellus* та іншими видами належить до номінального підроду *Pipistrellus* s. str. В межах України поширена типова форма *Pipistrellus nathusii nathusii*.

Біологічна характеристика

Один з найменших кажанів нашої фауни. Морфологічно подібний до нетопира малого, від якого відрізняється дещо більшими розмірами тіла, структурою черепа та більш видовженим зовнішнім¹⁴ різцем (Абеленцев і Попов 1956). На більшій частині України — типовий перелітний кажан. Зимує на півдні ареалу в дуплах та будівлях; в межах України відмічений на зимівлі тільки на Закарпатті. Зимівлі покидає рано, переважно в березні, осінній відліт починається в серпні. Проліт триває до початку листопада. Літує в листяних лісах та парках, надає перевагу рідколіссям. Самки утворюють одностатеві колонії, які розміщуються в дуплах, дуплянках, порожнинах будинків. Виводкові колонії нараховують від кількох десятків до кількох сотень особин. Часто селиться з іншими кажанами, зокрема нетопиром малим, вечірницями, лиликом двоколірним тощо. Молодь з'являється в червні. Самці в цей

¹⁴ Очевидно, мова йде про верхній різець. Надійнішою зубною ознакою, що легко перевіряється в полі, є розміщення верхнього малого передкутного (заіклового) зубу на лінії зубного ряду, а з екстер'єрних ознак — довжина передпліччя, що перевищує 33 мм (Загороднюк 1999: «Польовий визначник кажанів...»). — Прим. ред.

час ведуть поодинокий спосіб життя. На полювання нетопир лісовий вилітає порівняно пізно — з настанням темряви. Полює на рівні крон дерев, обираючи відкриті або розріджені ділянки. Політ швидкий і рівномірний. Живиться дрібними комахами, переважно комарами.

Оцінка стану та чисельності популяцій

Один з найчисленніших кажанів нашої фауни. Висока чисельність виду характерна для всього ареалу в межах лісової та лісостепової зони України, за винятком Закарпаття. Тут вид нечисленний і населяє лише рідколісся та паркові насадження (Абеленцев і Попов 1956).

Географічне поширення

Як типовий дендрофіл, нетопир лісовий заселяє в межах України всю лісову та лісостепову зони. В степу з'являється тільки на прольоті. Характер ареалу, оселення та міграцій виду загалом подібні до особливостей вечірниць дозірної (див. вище). Єдина істотна відмінність полягає в тому, що в горах нетопир лісовий поширений лише до висоти 600 м (Крочко 1992).

Категорія охорони в Україні

Нетопир лісовий охороняється в Україні лише на основі Закону України «Про тваринний світ» (1993). За діючою 5-бальною системою охоронних категорій вид охорони не потребує (Загороднюк та ін. 1998).

Зміни стану популяцій та фактори вразливості

Нетопир лісовий, як і інші дендрофіли, не зазнав катастрофічних змін чисельності, хоча, безумовно, такі негативні зміни мають місце. Стан і чисельність популяцій нетопира опосередковано характеризує інтенсивність весняної та осінньої міграцій, яка в останні десятиліття помітно зменшилася. Встановити більш точні кількісні характеристики для виду неможливо. Найважливішими негативними факторами є загальне зменшення площі лісів та кількості придатних для сховищ дуплистих дерев, а також застосування отрутохімікатів у лісовому господарстві.

Утримання і розведення у неволі

Випадки успішного утримання та розведення виду в неволі невідомі.

Заходи охорони і рекомендації щодо збереження

Спеціальних заходів охорони не потребує. Важливим чинником для охорони виду є збереження дуплистих дерев та розвішування дуплянок в лісах з не-

значною кількістю природних сховищ. І перше і друге в умовах сучасного ведення лісового господарства є проблематичним.

Прогалини у знаннях про вид в Україні

Інформація про поширення, стан та чисельність популяцій з більшої частини території України відсутня. Збір такої інформації може бути започаткований в рамках літнього моніторингу з використанням ультразвукових детекторів. Нетопир лісовий є чи не найпростішим об'єктом для таких досліджень.

Цитована література

- Абелсцев В. І., Попов Б. М.* Ряд рукокрилі, або кажани — Chiroptera // Фауна України. Славці. — Київ: Вид-во АН УРСР, 1956. — Том 1, вип. 1. — С. 229–446.
- Загороднюк І., Жила С., Покинъчерда В.* Теріологічна школа-семінар «Славці у Червоній книзі» // Вестник зоології. — 1998. — Том 32, № 5–6. — С. 149–150.
- Закон України* «Про тваринний світ». — 1993.
- Крочко Ю. И.* Рукокрылые Украинских Карпат: Автореф. дис. ... докт. биол. наук. — К., 1992. — 34 с.
- Павлинов И. Я., Россолимо О. Л.* Систематика млекопитающих СССР. — Москва: Изд-во Моск. ун-та, 1987. — 285 с. — (Сб. тр. Зоол. музея МГУ. Том 25).

В. Покинъчерда